

REGELEMENTAREA LIBERTĂȚII INDIVIDUALE ȘI A SIGURANȚEI PERSOANEI ÎN ACTELE INTERNAȚIONALE REFERITOARE LA DREPTURILE OMULUI

Liliana ROTARU-MASLO,
doctor în drept, conferențiar universitar

SUMMARY

The recognition and promotion of human rights remains to be an indicator of the degree of democracy of the society. However, for certain categories of persons, their implementation in practice is still a purposeful hard to reach. One of the most sensitive issues in this regard is to ensure individual freedom and security of the person. In the article below the author made a wide analysis of the main international normative acts in the field, referring to the guarantees offered to a person arrested or held, more notably, to a child. A special place was allocated to the provisions of the International Convention regarding the protection of all persons against forced disappearance dated from 20.12.2006, on the basis of which has been founded the Committee for Forced Disappearance.

Într-un stat care se afirmă din ce în ce mai mult ca garanție a libertății, care pretinde a elibera indivizii de opresiunea diferitelor forțe private, stat care n-ar mai trebui considerat ca un pericol, ci ca un bine, existența problematicii drepturilor omului și a libertăților publice, dar mai ales a respectării lor, este unul dintre criteriile de dezvoltare și democratizare a societății respective.

Drepturile omului au devenit una dintre ideile centrale ale vremii, fiind acceptată de toate statele și societățile, dincolo de diferențele istorice, culturale, ideologice, economice etc. Acceptarea universală a ideii poate fi formală sau superficială din partea unora, dar nici un guvern nu contestă filozofia drepturilor omului.

Istoria umanității dovedește o luptă continuă pentru perfecționare, pentru binele omului și al societății. Acest proces social a solicitat reglementări din cele mai diverse, în toate planurile vieții, dar mai cu seamă în elementul său de bază – omul. Recunoașterea unor drepturi persoanei umane, într-o gamă mereu evolutivă și diversificată, precum și asigurarea transpunerii lor în practica socială au condus, nu rareori, la mișcări

sociale de anvergură, ce fac istorie în domeniu [11, p. 9].

Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem că pentru largi grupuri ale populației această terminologie și problematică continuă să rămână încă, în bună măsură, un subiect teoretic, abstract sau parțial sesizat, nefiind suficient receptată semnificația reală a acestor drepturi, precum și însemnătatea lor concretă și actuală pentru viața practică a cetățenilor, pentru evoluția statutelor civic și politic ale ființei umane.

Cu certitudine că libertatea individuală și siguranța persoanei vor fi ocrotite de majoritatea actelor internaționale în domeniul drepturilor omului. În cele ce urmează, vom face o trimitere la cele mai importante prevederi ale acestora.

Astfel, *Declarația Universală a Drepturilor Omului* [1] din 10 decembrie 1948, în art. 3 prevede că „Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea persoanei sale”. Iar art. 9 precizează că „Nimeni nu poate fi arestat, deținut sau exilat în mod arbitrar”.

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice [2], în art. 9 alin. (1) dispune că ori-

ce om are dreptul la libertate și la securitatea persoanei sale. Nimeni nu poate fi arestat sau deținut în mod arbitrar. Nimeni nu poate fi privat de libertatea sa decât pentru motive legale și în conformitate cu procedura prevăzută de lege.

Orice individ arestat va fi informat, în momentul arestării sale, despre motivele acestei arestări și va fi înștiințat, în cel mai scurt timp, de orice învinuire care i se aduce [2, alin. (2)].

De asemenea, orice individ arestat sau deținut pentru comiterea unei infracțiuni penale va fi adus, în termenul cel mai scurt, în fața unui judecător sau a unei alte autorități împuternicite prin lege să exercite funcțiuni judiciare și va trebui să fie judecat într-un interval rezonabil sau să fie eliberat. Detențiunea persoanelor care urmează a fi trimise în judecată nu trebuie să constituie regula, dar punerea în libertate poate fi subordonată unor garanții asigurând înfățișarea lor la ședințele de judecată pentru toate celelalte acte de procedură și, dacă este cazul, pentru executarea hotărârii.

Oricine a fost privat de libertate prin arestare sau detențiune are dreptul de a introduce recurs în fața unui tribunal, pentru ca

acesta să hotărască neîntârziat asupra legalității detențiunii sale și să ordone liberarea sa, dacă detențiunea este ilegală [2, alin. (4)]. Iar alin. (5) concluzionează că orice individ care a fost victima unei arestări sau detențiuni ilegale are dreptul la o reparație.

În continuare, art.10 precizează că „orice persoană privată de libertate va fi tratată cu umanitate și cu respectarea demnității inerente persoanei umane” (alin. 1). În continuare, alin. (2) afirmă că cei aflați în prevenție vor fi, în afară de circumstanțe excepționale, separați de condamnați și vor fi supuși unui regim distinct, potrivit condiției lor de persoane necondamnate. Iar tinerii aflați în prevenție vor fi separați de adulți și se va hotărî în legătură cu cazul lor cât mai repede cu putință.

Regimul penitenciar va cuprinde un tratament al condamnaților avînd drept scop esențial ameliorarea lor și reclasarea lor socială. Tinerii-delinvenți vor fi separați de adulți și supuși unui regim potrivit vârstei și statutului lor legal.

Articolul 11 afirmă principiul potrivit căruia nimeni nu poate fi întemnițat pentru singurul motiv că nu este în măsură să execute o obligație contractuală.

De notat că organismele internaționale au adoptat măsuri menite să asigure libertatea și siguranța persoanelor nu numai pentru persoanele adulte, dar și pentru minori. Cel mai elocvent conținut în acest sens este *Convenția cu privire la drepturile copilului*, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 20 noiembrie 1989 [3]. Art.40 din Convenție dispune că statele-părți recunosc oricărui copil bănuț, acuzat sau dovedit că a comis o încălcare a legii penale dreptul la un tratament care să fie de natură să favorizeze simțul său de dem-

nitate și al valorii personale, care să întărească respectul său pentru drepturile omului și libertățile fundamentale ale altora și care să țină seama de vârsta sa, precum și necesitatea de a facilita reintegrarea sa în societate, pentru a-l face să-și asume un rol constructiv în sînul acesteia.

În acest scop și ținînd seama de dispozițiile pertinente ale instrumentelor internaționale, statele-părți vor veghea în special:

a) ca nici un copil să nu fie bănuț, acuzat sau declarat vinovat de o încălcare a legii penale datorată unor acțiuni sau omisiuni care nu erau interzise de către dreptul național sau internațional în momentul comiterii lor;

b) ca orice copil bănuț sau acuzat de o încălcare a legii penale să aibă cel puțin dreptul la următoarele garanții:

i. să fie prezumat nevinovat pînă ce vinovăția sa va fi stabilită legal;

ii. să fie informat în cel mai scurt termen și direct de acuzațiile care i se aduc sau, dacă este cazul, prin intermediul părinților săi sau reprezentanților legali și să beneficieze de o asistență juridică sau de orice altă asistență corespunzătoare pentru pregătirea și prezentarea apărării sale;

iii. cauza sa să fie examinată fără întîrziere de către o autoritate sau o instanță judiciară competentă, independentă și imparțială, după o procedură echitabilă conform prevederilor legii, în prezența avocatului său și dacă acest lucru nu este considerat contrar interesului superior al copilului datorită, în special, vârstei și situației sale, în prezența părinților săi sau a reprezentanților legali;

iv. să nu fie constrîns să depună mărturie sau să mărturisească că este vinovat; să interogheze sau

să facă să fie interogați martori ai acuzării și să obțină aducerea și interogarea martorilor în apărare în condiții de egalitate;

v. dacă se dovedește că a încălcat legea penală, să poată face apel cu privire la decizie și la orice măsură luată în consecință în fața unei autorități sau a unei instanțe judiciare superioare competente, independente și imparțiale, conform legii;

vi. să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba utilizată;

vii. viața sa să fie în mod deplin respectată în toate fazele procedurii [3, alin. (2)].

În continuare se recomandă statelor-părți să promoveze adoptarea de legi, de proceduri, crearea de autorități și instituții speciale concepute pentru copiii bănuți, acuzați sau declarați că ar fi comis încălcări ale legii penale, în special:

a) să stabilească o vîrstă minimă sub care copiii vor fi prezumați că nu au discernămîntul de a încălca legea penală;

b) să ia măsuri de fiecare dată cînd este posibil și de dorit, pentru a trata acești copii fără a recurge la procedura judiciară, fiind totuși înțeleș că drepturile omului și garanțiile legale trebuie respectate în mod deplin.

Alineatul (4) al aceluiași articol sugerează adoptarea unei întregi game de dispoziții referitoare în special la îngrijire, orientare și supraveghere, la îndrumare, probare, plasament familial, programe de educație generală și profesională și la soluții, altele decît cele instituționale, pentru a asigura copiilor un tratament în interesul stării lor bune și proporțional cu situația lor și cu infracțiunea.

În aceeași ordine de idei a protejării copiilor împotriva arestării-

lor abuzive și a reținerii ilegale, pot fi menționate încă trei acte normative internaționale, și anume: *Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile – principiile de la Riyagh* [6], *Regulile Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate* [7] și *Ansamblul de reguli minime ale Organizației Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing)* [8].

Astfel, în art. 1 din Anexă la Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile – principiile de la Riyagh se prevede că: „Prevenirea delincvenței juvenile este parte esențială a prevenirii criminalității în societate. Prin implicarea în activități legale cu utilitate socială și prin adoptarea unei orientări umaniste față de societate și a unei concepții similare asupra vieții, tinerii pot să își însușească o atitudine necriminogenă”.

Regulile Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, în art. 1 din Anexă dispun următoarele: „Sistemul justiției juvenile va sprijini drepturile și siguranța și va promova starea bună fizică și mentală a minorilor. Încarcerarea va fi folosită ca un ultim mijloc”. Iar art. 2 precizează că „minorii vor fi privați de libertate conform setului de principii și proceduri din aceste reguli, din Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției juvenile (Regulile de la Beijing). Privarea de libertate a unui minor va fi o dispoziție de ultim resort și pentru o perioadă minimă necesară și va fi limitată la cazuri excepționale. Mărimea sancțiunii va fi determinată de autoritățile judiciare, fără a exclude posibilitatea eliberării înainte de termen”.

Ansamblul de reguli minime ale Organizației Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) prevăd că „justiția pentru minori este parte integrantă a procesului de dezvoltare națională a fiecărei țări, în cadrul general de justiție socială pentru toți tinerii, contribuind astfel, în același timp, la protecția tinerilor și la menținerea ordinii și păcii în societate” (pct. 1.4).

Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1984 [8], în art. 11 dispune că „fiecare stat parte va exercita o supraveghere sistematică asupra regulilor, instrucțiunilor, metodelor și practicilor interogatoriului și asupra dispozițiilor privind paza și tratamentul persoanelor reținute, arestate sau încarcerate sub orice formă, pe oricare teritoriu aflat sub jurisdicția sa, în scopul de a evita orice caz de tortură”.

Libertatea individuală și siguranța persoanei pe continentul european sînt asigurate prin prevederile *Convenției pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale*, încheiate la Roma la 4 noiembrie 1950 [9], și ale articolelor 1–3 din Protocolul nr. 4 la Convenția nominalizată, care recunoaște anumite drepturi și libertăți, altele decît cele care figurează deja în Convenție și în Primul Protocol adițional la Convenție [10].

Astfel, art. 5 din Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale prevede că orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi privat de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și în conformitate cu metodele prescrie de lege:

a) dacă este deținut legal în urma condamnării de către un tribunal competent;

b) dacă a fost obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunere la o hotărîre nepronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;

c) dacă persoana a fost arestată și deținută în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci cînd există motive verosimile de a o bănui că a săvîrșit o infracțiune sau cînd există motive temeinice de a crede în necesitatea de a o împiedica să săvîrșescă o infracțiune sau să fugă după săvîrșirea acesteia;

d) dacă este vorba de deținerea legală a unui minor, ce are ca scop supravegherea lui educațională sau deținerea legală pînă la aducerea sa în fața autorităților competente;

e) dacă este vorba despre deținerea legală a unei persoane pentru a preveni răspîndirea bolilor contagioase, a unui alienat, alcoolic sau dependent de droguri sau a unui vagabond;

f) dacă este vorba despre arestarea sau deținerea legală a unei persoane pentru a împiedica pătrunderea ilegală pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare sau extrădare [9, alin. (1)].

Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în termenul cel mai scurt și într-o limbă pe care o înțelege, despre motivele arestării sale și despre orice acuzații împotriva ei.

Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1.c. din acest articol, trebuie să fie adusă de îndată în fața unui judecător sau magistrat împuternicit prin lege cu exerci-

tarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil, sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea celui interesat la judecată.

Orice persoană privată de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să înainteze un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să se statueze în cel mai scurt timp asupra legalității deținerii și să dispună eliberarea persoanei dacă deținerea este ilegală.

Orice persoană care este victima unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la despăgubiri [9, alin. (2) - (5)].

Protocolul nr. 4 la Convenție prevede, în articolele sale, asigurarea libertății individuale și a siguranței persoanei. Astfel, în art. 1 se prevede că nimeni nu poate fi privat de libertatea sa pentru singurul motiv că nu este în măsură să execute o obligație contractuală. Articolul 2 alin. (1) reglementează dreptul oricărei persoane, aflate legal pe teritoriul aceluși stat, de a se deplasa și de a-și alege locul de reședință. De asemenea, orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv țara sa (alin. (2)). Exercițiul acestor drepturi nu poate face obiectul altor restricții decât al celor prevăzute de lege, constituind măsuri necesare într-o societate democratică pentru interesele securității naționale și siguranței publice, pentru menținerea ordinii publice, prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății și a moralei sau pentru protecția drepturilor și libertății altora (alin. (3)). Drepturile recunoscute în paragraful 1, de asemenea, în anumite zone determinate, pot face obiectul restricțiilor impuse în conformitate cu legea și justificate

de interesul public într-o societate democratică (alin. 4)).

În anul 2006 a fost adoptată *Convenția internațională cu privire la protecția tuturor persoanelor contra disparițiilor forțate*, adoptată la 20.12.2006 [5]. Convenția, în art. 1 alin. (1) proclamă principiul conform căruia nimeni nu poate fi supus dispariției forțate. Iar dispariția forțată, în sensul art. 2, se consideră arestul, reținerea, răpirea sau privarea de libertate sub orice altă formă de către reprezentanții statului sau de persoane sau grupuri de persoane care acționează în baza autorizării, cu susținerea sau consimțământul statului, urmate de refuzul recunoașterii faptului de privare de libertate sau tănuirea informației despre soarta sau locul aflării persoanei dispărute, drept urmare această persoană este privată de protecția legii.

De asemenea, se menționează că nicio circumstanță excepțională, indiferent care ar fi aceasta, fie starea de război sau amenințarea cu război, instabilitatea politică internă sau orice altă situație excepțională, nu pot fi invocate drept justificare pentru dispariția forțată [5, art. 1, alin. (2)].

Articolul 5 din Convenție dispune că răspîndirea sau practica sistematică a disparițiilor forțate constituie o infracțiune împotriva omeniirii, precum este definită în normele aplicabile în dreptul internațional, și care atrage după sine urmările prevăzute de aceste norme.

Convenția mai prevede că fiecare stat-participant adoptă măsurile necesare pentru investigarea acțiunilor prevăzute în articolul 2, săvârșite de persoane sau grupuri de persoane, acționînd fără autorizare, susținerea sau consimțământul statului și pentru diferirea justiției a persoanelor care poartă răspundere [5, art. 3].

Ba mai mult de atît, fiecare stat-participant trebuie să adopte măsurile necesare pentru a asigura ca dispariția forțată să fie calificată drept încălcare în dreptul penal [5, art. 4].

Pentru aplicarea dispozițiilor acestei Convenții, trebuie să fie instituit un Comitet pentru Dispariții Forțate (în continuare – Comitet), compus din 10 experți de o înaltă moralitate, posedînd o competență recunoscută în domeniul drepturilor omului, independenței, cu rezidența personală și acționînd în totală imparțialitate. Membrii Comitetului vor fi aleși de către statele-părți conform unei distribuții geografice echitabile. Se va ține cont de interesul pe care îl prezintă participarea la activitățile Comitetului a persoanelor cu o experiență juridică relevantă și de repartiția echilibrată între bărbați și femei în cadrul Comitetului [5, art. 26, alin. (1)].

Astfel, în cadrul competențelor acordate de această Convenție, Comitetul trebuie să coopereze cu toate organele relevante, oficiile și instituțiile specializate și cu fondurile Organizației Națiunilor Unite, cu comitetele convenționale instituite de către instrumentele internaționale, procedurile speciale ale Națiunilor Unite și cu organizațiile sau instituțiile regionale interguvernamentale relevante, precum și cu toate instituțiile, agenții sau birourile naționale relevante, care activează în scopul protecției tuturor persoanelor de la disparițiile forțate.

În contextul competențelor sale, Comitetul trebuie să consulte alte comitete convenționale instituite de către instrumentele relevante cu referință la drepturile omului, în particular Comitetul pentru Drepturile Omului, instituit prin Pactul Internațional despre Drepturile Politice și Civile,

cu privire la asigurarea coerenței observațiilor și recomandărilor lor respective [5, art. 28].

La rîndul său, fiecare stat-parte trebuie să prezinte Comitetului, prin intermediul Secretarului General al Organizațiilor Națiunilor Unite, un raport asupra măsurilor întreprinse în scopul onorării obligațiilor sale stabilite de Convenție, în perioada de 2 ani după intrarea în vigoare a acestei convenții pentru statul-parte interesat [5, art. 29, alin. (2)].

Comitetului poate să îi fie adresată o cerere ca o persoană dispărută să fie căutată și găsită în caz de urgență de către rudele persoanei dispărute sau de către reprezentanții lor legali, avocații lor sau orice altă persoană autorizată de către ei, precum orice altă persoană care are un interes legitim, o cerere în scopul căutării și regăsirii unei persoane dispărute. Dacă Comitetul consideră că este necesar, poate cere statului-parte interesat de a i se oferi, într-o perioadă pe care el o fixează, informații despre situația persoanei căutate. Comitetul trebuie să-și continue eforturile în cooperarea cu statul-parte interesat pînă cînd soarta persoanei căutate va fi elucidată. Persoana care prezintă cererile trebuie să fie informată.

Dacă Comitetul este informat că un stat-parte violează în mod serios dispozițiile Convenției date, acesta poate, după consultarea cu statul-parte interesat, să ceară unuia sau mai multor membri să efectueze o vizită și să-l informeze fără întîrzieri. Comitetul va informa în scris statul-parte despre intențiile sale, indicînd compoziția delegației și scopul vizitei. În baza unei cereri motivate a statului-parte, Comitetul poate să decidă amînarea sau anularea vizitei sale.

Dacă statul acceptă vizita, Comitetul și statul-parte interesat trebuie să coopereze împreună întru definirea modalităților vizitei, iar statul-parte trebuie să susțină Comitetul cu toate facilitățile necesare, întru desfășurarea cu succes a vizitei. La finele vizitei, Comitetul trebuie să comunice statului-parte interesat recomandările și obiecțiile sale (art. 33).

Dacă Comitetul primește informații care i se par să conțină indicații întemeiate conform cărora dispariția forțată este practică de o manieră generalizată sau sistematică, pe teritoriul relevant jurisdicției unui stat-parte, el poate, după cercetarea de către statul-parte interesat a informației relevante despre această situație, el poate să aducă situația, în caz de urgență, în atenția Adunării Generale a Națiunilor Unite, prin intermediul Secretarului General al Organizației Națiunilor Unite [5, art. 34].

Comitetul trebuie să prezinte statelor-părți și Adunării Generale ai Națiunilor Unite un raport anual despre activitățile ce vor fi întreprinse în scopul aplicării acestei Convenții. Publicarea în raportul anual a unei observații privind un stat-parte trebuie să fie anunțată în prealabil statului-parte, care dispune de o perioadă de timp rezonabilă pentru a răspunde și a cere publicarea în raport cu propriile sale comentarii sau observații (art. 35).

Din cele relatate, putem conchide că libertatea individuală și siguranța persoanei sînt reglementate în actele internaționale, oferind în același timp și garanții aplicabile persoanelor arestate abuziv sau reținute ilegal. Rămîne doar ca la nivel național fiecare stat să respecte întocmai și să garanteze libertatea și securitatea persoanei nu doar declarativ, ci și prin fapte.

Referințe bibliografice

1. *Declarația Universală a Drepturilor Omului* adoptată la New-York la 10 decembrie 1948. Adoptată și proclamată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948. Republica Moldova a aderat la Declarație prin Hotărîrea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.1990. Publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998 volumul 1, p. 11.

2. *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*, adoptat și deschis spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966 la New York. Intrat în vigoare la 23 martie 1967, cf. art. 49, pentru dispozițiile cu excepția celor de la art. 41; la 28 martie – pentru dispozițiile de la art. 41. Ratificat prin Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova nr. 217-XII din 28.07.1990. În vigoare pentru R. Moldova din 26 aprilie 1993. Publicat în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, volumul 1, p.30.

3. *Convenția cu privire la drepturile copilului*, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 20 noiembrie 1989. Republica Moldova a aderat la această convenție la 12 septembrie 1990, prin Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova nr. 408 – XII din 12.12.1990, Veștile nr. 12/303. (1990).

4. *Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante*, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 10 decembrie 1984. Republica Moldova a aderat la această convenție prin Hotărîrea Parlamentului nr. 473-XII din 31.05.1995. Publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, vol. 1, p.129.

5. *Convenția internațională cu privire la protecția tuturor persoanelor contra disparițiilor forțate*, adoptată la 20.12.2006 la New-York. Republica Moldova a semnat-o la 06.02.2007.

6. *Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delicvenței juveni-*

le – principiile de la Riyagh, adoptate prin Rezoluția 45/112 din 14 decembrie 1990.

7. *Regulile Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate*, adoptate prin Rezoluția 45/113, adoptată la Adunarea Generală a ONU la 14 decembrie 1990.

8. *Ansamblul de reguli minime ale Organizației Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing)*, aprobat prin Rezoluția nr. 40/33 din 29.11.95 la Sesiunea 96 a Plenarei Adunării Generale a ONU.

9. *Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale*, încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950. Republica Moldova semnează această convenție la Strasbourg la 13 iulie 1995. În vigoare pentru Republica Moldova din 12 septembrie 1997. Publicată în „Tratate internaționale”, 1998, Chișinău, vol. I, p. 341 – 358.

10. Protocolul nr. 4 la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale a fost semnat la Strasbourg la 16.IX.1963. Republica Moldova l-a semnat la 02.05.1996, l-a ratificat la 12.IX.1997. În vigoare din aceeași zi pentru țara noastră.

11. Purdă Nicolae. *Protecția drepturilor omului. Mecanisme interne și internaționale*. București: Editura Lumina Lex, 2001.

ÎNVINUITUL – SUBIECT AL PROCESULUI PENAL

Vasile ZAMFIR,
doctorand

1. Noțiunea și clasificarea participanților (subiecților) procesului penal

Procesul penal este o activitate complexă, a cărei realizare implică intervenția unor persoane obligate sau interesate să participe, în vederea rezolvării conflictului apărut prin săvârșirea infracțiunii [1]. Persoanele care cooperează în cadrul procesului penal, în vederea atingerii scopului acestuia, poartă denumirea de *participanți*.

Așa cum s-a subliniat în literatura juridică, noțiunea de participanți în procesul penal se deosebește de conținutul aceleiași noțiuni în dreptul penal [2]. În timp ce prin *participanți în dreptul penal* înțelegem numai persoanele fizice sau juridice care au conlucrat la săvârșirea aceleiași infracțiuni, prin *participanți în procesul penal* avem în vedere organele și persoanele chemate să contribuie la desfășurarea procesului penal. Suprapunând sferile celor două noțiuni, vom observa că participanții în sensul dreptului penal îi vom identifica în persoana unui singur subiect în sfera participanților la procesul penal, și anume în persoana învinuitului sau inculpatului.

Așa cum reiese din cele arătate mai sus [3], în sensul larg al noțiunii de participanți în procesul penal sînt înglobați toți subiecții oficiali sau particulari care, în mod efectiv, iau parte la activitățile ce se desfășoară în procesul penal. În acest sens, din categoria participanților fac parte: *organele judiciare, părțile, apărătorul și alte persoane*.

Este important de precizat că prezența participanților enunțați mai sus nu este întîlnită în orice proces penal, numărul participanților precum și complexitatea activităților pe care aceștia le desfășoară depinzînd de împrejurările concrete ale fiecărei cauze penale în parte.

În orice cauză penală, însă, vor fi prezenți anumiți participanți, și anume organele judiciare (toate sau numai o parte dintre acestea) [4], precum și învinuitul sau inculpatul.

Părțile sînt persoane fizice sau juridice care au drepturi și obligații ce izvorăsc în mod direct din exercitarea acțiunii penale și a acțiunii civile în cadrul procesului penal. Poziția părților este dată de cele două laturi ale procesului penal: latura penală și latura civilă. În latura penală îi vom găsi întotdeauna pe inculpat și partea vătămată în latura civilă – pe partea civilă și partea responsabilă civilmente. Ceea ce deosebește părțile de celelalte persoane participante la proces este faptul că ele au un interes propriu în rezolvarea cauzei penale și *pot efectua acte procesuale* alături de organele judiciare. Părțile în procesul penal pot fi:

A. Învinuitul (art. 23 și 229 Cod proc. pen.). Totalitatea activităților procedurale ce se desfășoară de către organele judiciare în cadrul procesului penal vizează fapta penală în vederea stabilirii adevărului, a identității făptuitorului și a vinovăției sau nevinovăției acestuia, urmînd ca în funcție de cele stabilite să se hotărască aplicarea sau neaplicarea unei sancțiuni.